

Työn kuormittavuuden kokemusten, työn tehostamisen ja sairauspoissaolojen moniulotteiset yhteydet lastentarhanopettajan työssä

Maiju Paananen^a & Tuure Tammi^b

^a Tampereen yliopisto, vastaava kirjoittaja, s-posti: maiju.paananen@uta.fi

^b Oulun yliopisto

TIIVISTELMÄ: Tässä tutkimuksessa tarkastellaan lastentarhanopettajien työn kuormittavuuden kokemusta sekä tehostamistoimien ja sairauspoissaolojen välistä yhteyttä monimenetelmällisen tutkimuksen keinoin. Kuormittavuuden kokemusta tarkastellaan aineistolähtöisesti haastattelutilanteessa tuotettujen (N = 13) kuormittavuuden kuvausten kautta. Haastattelun löydösten ohjaamana tehostamistoimia lähestytään edelleen käyttöasteiden ja käyttöasteissa tapahtuneiden muutosten näkökulmasta yhden kunnan kunnallisissa päiväkodeissa (N = 135) vuosien 2012–2014 välisenä aikana. Myös sairauspoissaoloja tarkastellaan määrällisesti tilastollisen aineiston kautta. Yhteys tehostamistoimien ja sairauspoissaolojen välillä on moniulotteinen. Lastentarhanopettajat selittävät työn kuormittavuuden kokemuksia tehostamistoimilla, joiden koetaan muuttaneen varhaiskasvatustoiminnan luonnetta. Tilastollinen analyysi vahvistaa, että tarkastelun kohteena olevassa kunnassa tehostamista on tapahtunut käyttöasteen osalta tutkimusajankohtana. Nämä tehostamistimet ovat yhteydessä sairauspoissaolojen määrään.

Asiasanat: varhaiskasvatus, lastentarhanopettaja, työhyvinvointi, sairauspoissaolot

ABSTRACT: In this study we examine the connection between teachers' experiences of stress, intensification measures and the amount of sick leaves of the staff in Finnish early childhood education context. Teacher's experiences of stress are examined with the help of interviews of 13 teachers. Intensification is examined through the lens of child-staff ratio. The participants were 135 daycare centers from one municipality in Finland, with data collected using municipality's own statistical data from three years of time. The results indicated that there has been intensification of workload between the years 2012–2014. The association between intensification and the sick leaves of the staff were found. The qualitative data revealed the complex interconnection between the sick leaves, the experienced stress and intensification.

Keywords: early childhood education, kindergarten teacher, sick leave, workload

Työn kuormittavuus kasvatustutkijain työssä

Varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemus työn kuormittavuudesta on ollut viime aikoina julkisen keskustelun kohteena. Syksyllä 2016 voimaan astunut varhaiskasvatusta koskeva asetusmuutos, joka mahdollistaa lasten suhteellisen määrän lisäämisen päiväkodeissa (Asetus lasten Päivähoidosta 1973/239) on aiheuttanut huolta henkilöstön jaksamisesta. Artikkelimme osallistuu tähän ajankohtaiseen kansalliseen keskusteluun pohtimalla, millaisista tekijöistä henkilöstön työnkuormittavuuden kokemus koostuu lastentarhanopettajien näkökulmasta.

Aiemman tutkimuksen perusteella tiedämme, että työhön sitoutuminen on negatiivisessa yhteydessä työn kuormittavuuden (exhaustion, burnout) kokemukseen (Schaufeli, Bakker, & Salanova, 2006). Tutkimus on myös esittänyt, että työhön sitoutumisen tai kiinnittymisen kokemuksella on yhteys varhaiskasvatustoiminnan luonteeseen (Nislin ym., 2015). Henkilöstön jaksaminen on varhaiskasvatuksen keskeinen laadukkuus- ja kustannustekijä (ks. Parkkinen, 2001; Slack-Smith, Read, Darby, & Stanley, 2006). Liiallinen työkuormittavuus voi johtaa uupumiseen, sairauspoissaoloihin ja jopa työkyvyttömyyteen (Bakker, Demerouti, & Verbeke, 2004; Bekker, Croon, & Bressers, 2005; Parkkinen, 2001). Tästä syystä on olennaista selvittää, millaisista tekijöistä työn kuormittavuuden koetaan koostuvan.

Työn kuormittavuuden kokemukseen vaikuttaviksi tekijöiksi on kasvatustutkijain työssä tunnistettu muun muassa koettu byrokratia, aikapaineet, työn arvostuksen puute, haastavasti käyttäytyvät lapset, opettajan ammattitaidon puute ja roolikonfliktit (ks. Launis & Koli, 2005). Lisäksi tiimityön laadukkuuden on havaittu olevan negatiivisessa yhteydessä emotionaaliseen kuormittavuuteen (Nislin ym., 2015). Myös kokemus työtovereiden hyvinvoinnista vaikuttaa työntekijän omaan hyvinvointiin (Perhoniemi & Hakanen, 2013). Kuormittavuuden kokemuksilla on todettu olevan siirtovaikutusta henkilöstön keskuudessa erityisesti siten, että hierarkkisesti korkeammassa positiossa olevan kuormittavuuden kokemus voi siirtyä muille kollegoille, mikäli työtä tehdään yhdessä (Hakanen, Perhoniemi, & Bakker, 2014).

Aiemman tutkimuksen perusteella tiedämme myös, että työhön sitoutumisen tai kiinnittymisen kokemuksella, joita voidaan pitää laadukkuuden välittävinä tekijöinä, on yhteys varhaiskasvatustoiminnan luonteeseen (Nislin ym., 2015). Työhön sitoutumisen taas on esitetty olevan negatiivisessa yhteydessä työn kuormittavuuden kokemukseen (exhaustion, burnout) (Schaufeli, Bakker, & Salanova, 2006). Työnkuormittavuuden kokemuksia ei kuitenkaan ole juuri tutkittu suomalaisessa päiväkotikontekstissa.

Selvittääksemme kuormittavuuden kokemukseen liittyviä tekijöitä kysymme

1. *Millaisista osatekijöistä lastentarhanopettajien työnkuormittavuuden kokemus koostuu lastentarhanopettajien kertomuksissa heidän arkityöstään?*

Tutkimuksen ensimmäisen tarkastelun perusteella jatkokysymyksiksemme valikoituivat

2. *Miten tehostamistoimien ja työnkuormittavuuden yhteydet näyttäytyivät lastentarhanopettajien kertomuksissa arjen toiminnan tasolla?*
3. *Onko tarkastelun kohteena olevan kunnan päiväkotien käyttöasteissa tapahtunut tehostumista?*
4. *Missä määrin käyttöaste ja käyttöasteessa tapahtuneet muutokset ovat yhteydessä henkilöstön sairauspoissaolojen määrään?*

Tutkimuksen metodologiset valinnat ja konteksti

Tutkimuksessamme lähestymme tutkimustehtäväämme monimenetelmällisen tutkimuksen keinoin (Johnson & Onwuegbuzie, 2004). Tutkimusaineistomme koostuu kahdesta osasta: haastatteluaineistosta ja tilastollisesta aineistosta. Lastentarhanopettajien kokemuksia työnkuormittavuudesta tarkastellaan laadullisen haastatteluaineiston avulla. Määrällistä aineistoa käytetään tulosten triangulointiin (Johnson, Onwuegbuzie & Turner, 2007).

Tilastollinen aineisto on kerätty tarkastelun kohteena olevan kunnan omiin tilastointi- ja ohjaustarkoituksiin saman kunnan päiväkodeissa, jossa haastatteluaineisto on tuotettu. Laadullisen aineistomme avulla vastaamme tutkimuskysymykseemme 1 ja 2 ja määrällisen aineiston avulla kysymyksiin 3 ja 4. Seuraavassa kuvaamme näiden kahden aineiston tuottamiseen ja käsittelyyn liittyviä valintojamme.

Laadullinen aineisto ja aineiston analyysitavat

Haastatteluaineisto on tuotettu yhteensä 13 lastentarhanopettajan kanssa kevään ja kesän 2014 aikana. Työn kuormittavuuden kokemuksia lähestytään tässä tutkimuksessa lastentarhanopettajien näkökulmasta. Lastentarhanopettajalla on vastuu tiimensä pedagogisesta johtamisesta ja varhaiskasvatus on tiimissä tehtävää työtä. Näin ollen erityisesti lastentarhanopettajien kokema kuormittavuuden voidaan olettaa olevan koko henkilöstön kannalta merkityksellistä (ks. Hakanen, Perhoniemi, & Bakker, 2014).

Kaikki haastatteluihin osallistuneet lastentarhanopettajat työskentelivät saman kunnan palveluksessa. Kaikki tutkimushaastattelut toteutettiin aineistopohjaisina yksilöhaastatteluina. Haastatteluissa käytettyinä aineistoina toimivat ryhmän lasten yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lastentarhanopettajan itse tuottama raportti yhdestä päiväkotipäivästä. Lastentarhanopettajia pyydettiin havainnoimaan ja raportoimaan toimintaansa yhden, ennalta valitun päivän osalta. Haastattelun tukena käytetyt dokumentit eivät kuitenkaan ole tämän tutkimuksen tarkastelun kohteena vaan tarkastelu rajautuu haastatteluaineistoon. Haastattelussa lastentarhanopettajat kertoivat, mikä raportoidussa päivässä oli tyypillistä ja mikä epätyypillistä, ja mitkä tekijät olivat hankaloittaneet toimintaa. Tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat rekrytoitiin yliopiston sähköpostilistan ja tutkijan omien verkostojen kautta. Yhteensä 17 tuntia 20 minuuttia kestäneiden haastattelujen kestot vaihtelivat 52 minuutista 1 tunti 44 minuuttiin. Kaikki haastattelut tallennettiin.

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin (ks. Schreier, 2012; Tuomi & Sarajärvi, 2009). Haastatteluaineistosta poimittiin ja litteroitiin kohdat, joissa lastentarhanopettajat viittasivat työn kuormittaviin tekijöihin. Kuormittavuuden kokemuksiksi tulkittiin eksplisiittisen kuormittavuudesta ja väsymisestä puhumisen lisäksi negatiiviset emotionaaliset ilmaukset, kuten ”kauhupäivä” sekä ratkaisemattomista ongelmista, pulmista ja ristiriidoista puhuminen. Tarkastelimme, miten haastateltavat selittivät havaitsemiaan kuormittavuustekijöitä. Aineiston ensimmäisen vaiheen analyysi ohjasi analyysin seuraavia vaiheita ja suuntasi tutkijoiden huomiota työnkuormittavuuden ja tehostamistoimien välisten yhteyksien kuvauksiin: miten tehostamistoimien ja työnkuormittavuuden yhteydet näyttäytyivät lastentarhanopettajien kertomuksissa arjen toiminnan tasolla. Tästä syystä tarkempaan tarkasteluun valittiin ne kohdat, joissa argumentteja tuettiin käytännön esimerkein. Näin oli mahdollista pohtia täsmällisemmin päiväkodin arjen moniulotteisuutta. Yleistettävyyden sijaa laadullinen analyysi tavoitteli ilmiön moninaisuuden hahmottamista arkisella tasolla, konkreettisesti ihmisten kokemana (Tuomi & Sarajärvi, 2009).

Määrällinen aineisto ja aineiston analyysi

Laadullisen aineiston tulokset ohjasivat määrälliseen tarkasteluun liittyviä valintoja. Tarkastelun kohteeksi valikoituivat yhden suuren suomalaisen kunnan kunnalliset varhaiskasvatusyksiköt. Kaikki haastatellut lastentarhanopettajat työskentelivät kyseisessä kunnassa. Päiväkotien osalta tarkasteltiin käyttöastetta ja sairauspoissaolojen määrää. Tilastoaineisto on kerätty kunnan omaa tilastointia ja ohjausta varten vuosina 2012–2014.

Tarkastelun kohteena olevat vuodet valittiin analyysin kohteeksi, koska ne olivat uusimmat keskenään vertailukelpoiset ajanjaksot - tilastointitapaan ei näiden vuosien aikana

ollut kunnassa tullut muutoksia. Päiväkodit, jotka esimerkiksi perustettiin tarkasteluvuosien kuluessa ja siten puuttuivat ensimmäisestä tarkastelusta, jäivät tarkastelun ulkopuolelle. Näin tarkasteluun valikoitui yhteensä 135 päiväkotia.

Käyttöaste

Koska suuri osa varhaiskasvatuspalveluiden kustannuksista koostuu henkilöstökustannuksista, keskeisin tehostamistoimi on varhaiskasvatuksen piirissä ollut henkilöstökustannusten optimointi. Käytännössä tämä on tarkoittanut pyrkimystä pitää käyttöaste mahdollisimman korkealla (ks. esim. Paananen, 2017). Käyttöasteella tarkoitetaan läsnä olevien lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön määrällistä suhdetta varhaiskasvatusyksiköissä – tässä tapauksessa päiväkodeissa. Tässä tutkimuksessa meillä oli käytössämme päiväkodin vuositason käyttöaste. Vuositason käyttöaste tarkoittaa lasten laskennallisten läsnäolopäivien määrän keskiarvoa suhteessa läsnä olevien aikuisten määrän keskiarvoon elokuusta kesäkuun loppuun. Heinäkuuta ei otettu kunnan tilastoinnissa huomioon, sillä tällöin monet päiväkodit ovat kiinni ja lasten ja aikuisten määrä vaihtelee suuresti aiheuttaen tilastopoikkeamia. Vuositason käyttöaste saadaan, kun lasketaan yhteen lasten todelliset läsnäolopäivät ikä-, hoitoaikakertoimet ja erityisen tuen tarpeen kertoimet huomioon ottaen ja tämä summa jaetaan hoito- ja kasvatushenkilöstön työssäolopäivillä. Kertoimet määritellään tilastoinnin aikana voimassa olleessa päivähoitoasetuksessa säädettyjen aikuinen-lapsi suhdelukujen mukaisesti. Kertoimet olivat yli kolmevuotiaan kokopäivähoidossa olevan lapsen osalta 1 (aikuinen-lapsi suhdeluku 1:7), alle kolmevuotiaan lapsen osalta 1.75 (aikuinen-lapsi suhdeluku 1:4), ja osapäivähoidossa olevan yli kolmevuotiaan lapsen osalta 0.54 (aikuinen-lapsi suhdeluku 1:13). Käyttöaste on 100% esimerkiksi silloin, kun yhtä aikuista kohden on paikalla jokaisena päiväkodin aukiolopäivänä asetuksen sallima maksimimäärä: esimerkiksi neljä alle kolmevuotiaista lasta.

Sairauspoissaolot

Henkilöstön sairauspoissaolojen määrää tarkasteltiin niin ikään vuosien 2012–2014 väliseltä ajalta. Sairauspoissaoloihin oli kunnan tilastoissa laskettu kaikki alle 60 päivän sairauspoissaolot päiväkodeittain. Tarkasteltava vuosittainen poissaolopäivien määrä on suhteutettu varhaiskasvatusyksikön henkilöstön palvelussuhdepäivien määrään.

Analyysi

Käytimme määrällisen aineiston analyysissä IBM SPSS Statistics 20 –tilasto-ohjelmaa. Selvittääksemme, onko tarkastelun kohteena olevan kunnan toiminnassa tapahtunut tehostuminen tilastollisesti merkitsevä, testasimme käyttöasteessa tapahtuneita muutoksia

toistettujen mittausten varianssianalyysillä. Samoin tarkasteltiin sairauspoissaolojen määrässä tapahtuneita muutoksia. Muutosten merkitsevyydestien tilastollisia ehtoja tarkasteltiin käyttäen Mauchly'n *W*-testiä. Toistomittausten analyysissä aineiston sfäärisyys otettiin huomioon käyttämällä Greenhouse-Geisser korjauskerrointa. Greenhouse-Geisser kerroin valittiin, koska Mauchlyn sfäärisyystestin *p*-arvo oli pienempi kuin .05 ($p = .001$) ja Greenhouse-Geisser kerroin suurempi kuin .75 (.815) (Metsämuuronen, 2010). Parittaisissa vertailuissa käytimme Bonferroni korjauskerrointa. Tilastollisen merkitsevyyden rajaksi asetettiin $p < .05$.

Käyttöasteen ja käyttöasteen muutoksen yhteyttä sairauspoissaolojen määrään selvitimme tarkastelemalla korrelaatiota Pearsonin tulomomenttikerrointa käyttäen (Metsämuuronen, 2010). Tarkempaan tarkasteluun korrelaatioiden osalta valittiin vielä käyttöasteeltaan keskiarvon ylittävät 'suuren käyttöasteen' päiväkodit.

Tulokset ja johtopäätökset

Kokemus kuormittavuuden osatekijöistä tehostamispaineen alla

Kun lastentarhanopettajat puhuivat työn kuormittavuudesta, he viittasivat 1) suureen lapsimäärään suhteessa aikuisiin, 2) lasten ja henkilökunnan vaihtuvuuteen, 3) äkillisiin toiminnassa tapahtuviin muutoksiin, 4) työtovereiden sairauspoissaoloihin, 5) ulkopuolisten sijaisten käyttöön, 6) työtehtäviin, jotka koettiin oman ydintehtävän ulkopuolisiksi tai epäolennaisiksi, 7) tilojen käyttöön liittyviin pulmiin, 8) lastentarhanopettajien vähäiseen määrään suhteessa ryhmän pedagogisen tuen tarpeeseen, 9) vanhempien pitkistä työpäivistä johtuviin lasten pitkiin hoitoaikoihin sekä 10) työntekijöiden välisiin ristiriitoihin tai kommunikaatio-ongelmiin. Lastentarhanopettajat yhdistävät suurimman osan näistä tekijöistä tehostamistoimiin. Laadullisessa aineistossa esiin tulleista kuormittavista tekijöistä kahteen ei tässä aineistossa suoraan liitetty viittauksia tehostamistoimiin, joten olemme jättäneet ne tarkemman tarkastelun ulkopuolelle. Näitä olivat vanhempien pitkistä työpäivistä johtuvat lasten pitkät sekä aikaiseen aamuun että myöhäiseen iltapäivään ajoittuvat hoitoajat, jotka asettivat haasteita työvuorojärjestelyihin; sekä työntekijöiden väliset ristiriidat ja kommunikaatio-ongelmat. Koska tehostamistoimilla oli lastentarhanopettajien kuormittavuuden kokemuksissa niin keskeinen rooli, keskityimme taulukossa 1 niihin kuormittavuustekijöihin, jotka yhdistettiin näihin toimiin.

TAULUKKO 1 Tehostamistoimiin liitetyt kuormittavuustekijät

TEHOSTAMISTOIMIIN LIITETTY KUORMITTAVUUSTEKIJÄ	ESIMERKKI
1. Suuri lapsimäärä suhteessa aikuisiin	Lto* 1 : "Mä ite koen, että ryhmä on aivan liian suuri. On semmosia päiviä, että mä mietin, oonko mä edes puhunut kaikkien lasten kanssa. Tää on ihan kamaa, koska pienten ryhmässä pitäisi olla niin lähellä ja niiden kanssa höpsötellä siellä. Mutta ei se ole mahdollista tämmösissä ryhmissä. Se ei välttämättä oo nyt ihan tasa-arvoista tämä toiminta täällä. Ne ketkä puree ja riehuu, vie meidän huomion."
2. Lasten ja henkilökunnan vaihtuvuus	Lto 3 kuvaa edellistä kevättä, jolloin alle 3-vuotiaiden ryhmässä muutama lapsi on täyttänyt 3-vuotta, jolloin suhdeluku on muuttunut. Tästä syystä ryhmän täyttö- ja käyttöaste on laskenut. Ryhmään tulee kaksi uutta lasta, jotka eivät puhu vielä suomea ja jotka siirtyvät muutaman kuukauden päästä syksyllä toiseen ryhmään. Lastentarhanopettaja kokee, että kielenopetus on ryhmässä ollut näiden lasten osalta riittämätöntä ja heidän siirtymisensä taas uuteen ryhmään kohtuutonta.
3. Äkilliset muutokset	Lto 5 kuvaa tilanteita, jolloin toisessa ryhmässä tarvitaan esimerkiksi sairauspoissaolojen vuoksi apua. Lto 5: "Kun pitää ottaa huomioon toisen ryhmän aikataulu ja toisen ryhmän asiat, niin se voi olla raskasta." Tutkija: "Aikataulujenko kannalta?" Lto 5: "Joo. Just niiden. Ja sitten vielä jos joku puuttuu, niin sä et mietikään sitä sen sun oman kolmen aikuisen kesken, vaan sun pitää miettiä oikeastaan kuuden aikuisen kesken, kun joku puuttuu. Mihis nyt mennään? Kuka on se, joka menee johonkin."
4. Työtovereiden sairauspoissaolot	Lto 3: "Meillä on kaksi päätyä tässä talossa. Päädyt auttaa toisiaan. Sitten, jos joku puuttuu, niin sitten toimitaan kahdella, eli tehdään niin sanottu välipainotteinen työvuoro 7.30- vaikka 15.30:een ja sitten se toinen tekee vaikka 8.30-16.30."
5. Ulkopuolisten sijais-ten käyttö	Lto 1: "Just jos meiltä on yksikin työntekijä pois niin meiltä on pasmat täällä aivan sekaisin, koska lapset on sekaisin, koska pienryhmät on niin tiiviit ja siinä on niin se oma aikuinen. Sitten kun se oma aikuinen onkin poissa, se saattaa olla kaikkein pienimmillä vähän sellanen shokkitilanne. Ei se tuukkaan tänään. Saatikaan, jos siihen tulee joku vieras sijainen istumaan siihen pöytään, niin se olis vielä kauheempaa"
6. Työtehtävät, jotka koettiin oman ydin-tehtävän ulkopuoliksi	Lto 2: "Me ollaan sovittu johtajan kanssa silleen, että me ollaan ne kaksi päävastaustusta noista [sijaisten hankkimisesta]. Jos pitää sijainen hommata, niin sitä ei saa [sijaisvälitysfirmasta] soittaa kukaan muu kun jompikumpi meistä. Ja sitten ryhmät ite keskenään sopii työvuorojen muuttelemista ja sitä, vai eikö pärjätä. Meillä on kaikki joutuneet tässä työpaikassa opettelemaan sitä laskennallisten lasten laskemista ja sitä, montako aikuista on suhteessa lapsiin. Pärjätäänkö vai eikö, ja jos ei pärjätä, niin voidaanko muuttaa työvuoroa, ja onnistuuko se silläkään. Ja jos ei silläkään onnistu, niin 'mä meen kysymään naapu-

riryhmästä’ ja jos sekään ei onnistu, niin ‘mä soitan [varajohtajalle]’. Siinä vaiheessa, kun mulla soi puhelin ja joku soittaa, niin mä tiedän, että se tilanne on jo aika paljon mietitty, et nyt ne varmaan oikeesti tarttee sitä. Sit meillä on tossa kahvihuoneessa koko talon lapsia ja aikuisia ja niitä suhdelukuja, niin sitten mä käyn aina siitä tarkistamassa, että onko varmasti asia niin, että sitä ei pystytä talon sisällä hoitamaan vaan tarvitaan talon ulkopuolinen sijainen. Sitten mä lähden yleensä siinä vaiheessa pois ryhmästä hoitamaan sitä asiaa...”
 ”...onko se kaikkien lastenhoitajien stressi, että niitten pitää stressata, kun heidän pitää siitä omasta osaamisestakin, niin pitääkö heidän niistä ylhäältäpäin asetetuista tavoitteista ja tuottavuuttakin siihen päälle vielä miettiä. Siinä on se ristiriita”

7. Tilojen käyttöön liittyvät pulmat
- Lto 2: “Kyllähän siinä on se ristiriita, että me joudutaan (.) Meillä on se 1-1,5 tuntia aikaa olla sisällä. Vaikka meillä olisi kuinka leikki kesken, niin me ei voida jäädä, koska se seuraava ryhmä on tulossa sisään ja meidän pitää mennä ulos. Vaikka kuinka paljon puhutaan meidänkin talossa, että porrastetaan ja on hyvät tilat ja mennään täällä lasten mukaan, niin kyllä siellä on kuitenkin takana sellaset pakottavat tekijät. Välillä tuntuu, että vähän naamioidaan sitä, että ei meidän talossa oo pakko tehdä, mutta sitten kun ruvetaan kattomaan, niin kyllähän on.”
8. Lastentarhanopettajien vähäinen määrä suhteessa lapsimäärään
- Tutkimuksen laadullisessa osassa mukana olevista päiväkodeista useammassa oli lisätty sekä lasten että henkilökunnan määrää siten, että ryhmässä oli neljä aikuista ja vastaava määrä alle kolmevuotiaita lapsia. Myöhemmin ryhmä oli jaettu hallinnollisesti kahdeksi erilliseksi kahden aikuisen ryhmäksi, jotka kuitenkin toimivat samoissa tiloissa. Lastentarhanopettajien puheessa ryhmät miellettiin edelleen yhdeksi ryhmäksi. Osassa näistä ryhmistä vain toisessa oli lastentarhanopettaja ja lastentarhanopettajalla oli pedagoginen vastuu kaikista samoissa ryhmätiloissa toimivista lapsista.
- Lto 7: “On paljon menty eteenpäin ja on paljon tavoitteita, jotka on saavutettu, mut semmonen leikin rauhottaminen ja vastavuoroisen leikin opettaminen ja... Se on kyllä jäänyt hyvin vähälle, mikä on harmi sinällään että lapselle on vielä annettu erillinen resurssi, niin aika vähälle jää.”
- Tutkija: “Onko siihen joku erityinen syy?”
- Lto 7: “No siihen mä näkisin ehkä just sen, että se toinen lastentarhanopettaja on puuttunut välillä ja semmonen pedagoginen tuki on jäänyt erityislapsilta vähemmälle.”

*lastentarhanopettaja

Sairauspoissaolojen moniulotteinen yhteys työnkuormittavuuden kokeemukseen

Työntekijöidenpoissaolot tulevat esiin työn kuormittavuuden kuvauksissa toistuvasti. Taulukon 1 esimerkeissä 3, 4, 5 ja 6 koskevat poissaoloja. Lastentarhanopettajien työn kuormittavuuden kuvauksissa huomionarvoista on, että sairauspoissaoloihin liittyviä seikkoja tuotiin esiin työn kuormittavuutta lisäävinä tekijöinä - ei ainoastaan kuormitta-

vuuden seurauksena. Sairauspoissaolojen koettiin haittaavan työtä silloinkin, kun sairauspoissaolo koski jotakin toista ryhmää, tai vaikka sairastuneen henkilön tilalle palkattiin sijainen. Näin ollen sairauspoissaolot vaikuttivat työnkuormittavuuden kokemukseen myös silloin, kun lasten määrä suhteessa aikuisten määrään oli sijaisen palkkaamisen vuoksi päiväkohtaisestikin tavoitetasolla.

Tilanteissa, joissa sijaista ei saada tai muusta syystä palkata, henkilöstö pyrki paikkaamaan puuttuvaa työntekijää siirtymällä päivän aikana päiväkodin sisällä ryhmästä toiseen tarpeen mukaan esimerkiksi auttamaan siirtymätilanteissa. Lastentarhanopettaja kuvaa taulukko 1:n esimerkissä 4, kuinka yhdessä ryhmässä esiintyvä sairauspoissaolo vaikutti toisiin ryhmiin esimerkiksi siten, että ryhmissä, joissa henkilökunta on paikalla, työvuorot ovat useammin ”äärivuoroja”: yksi aikuinen tuli paikalle hyvin aikaisin aamulla vastaanottamaan ensimmäisiä lapsia, ja yksi ryhmän aikuinen tuli paikalle myöhään aamupäivällä ollakseen paikalla päiväkodin sulkemiseen saakka. Tällöin aika, jolloin ryhmän koko henkilökunta on paikalla, rajoittui muutama tuntiin, jolloin syödään lounasta ja nukutaan päiväunia. Näin ollen lasten määrä suhteessa aikuisten määrään saattoi sellaisessakin ryhmässä, jossa kaikki aikuiset ovat paikalla olla päivän eri vaiheissa ja erityisesti parhaimpaan toiminta-aikaan suurempi kuin koko päivää kuvaavat lukemat antaisivat ymmärtää. Näitä tilanteita haastateltavat kuvailivat muun muassa naapuriryhmien ”kurittamisena” (Lto 3).

Toisaalta esitettiin, etteivät ulkopuoliset sijaiset aina vähennä työn kuormittavuutta - lapset saattavat vierastaa heitä tai sijaiset saattavat olla epäpäteviä, eikä heille välttämättä pystytä tarjoamaan perehdytystä paikan toimintatapoihin. Yksi vastaajista kuvaakin työskentelyä sijaisien kanssa ikään kuin yksin toimimisena, kun alle 3-vuotiaat lapset vierastivat ulkopuolisia sijaisia (Taulukko 1, esimerkki 5).

Kokemus toiminnan laadukkuudesta tehostamistoimien ja työn kuormittavuuden yhteyden selittäjänä

Kun tarkasteltiin kuormittavuuden kokemuksia, jotka yhdistettiin tavalla tai toisella tehostamistoimiin, voitiin havaita, että niitä yhdistävä tekijä oli kokemus siitä, että omaa työtä ei kyetty tekemään niin laadukkaasti kuin toivottiin (Taulukko 1, esimerkit 1, 2, 5, 7 ja 8). Kaikki tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat toivat esiin niitä seikkoja, jotka haittasivat työn laadukasta toteutumista. Kokemuksen ilmaisujen voimakkuus vaihteli ja osa haastateltavista kuvasi myös olevansa tyytyväisiä siihen, kuinka hyvin työhön kuuluvia tehtäviä oli mahdollista hoitaa.

Kun lapsia oli paljon suhteessa aikuisten määrään lasten huomioimisen, yksilöllisen eriyttämisen ja avun antamisen koettiin vaikeutuvan. Eräs haastateltavista käyttää ilmausta ”kauhupäivä”, kuvaamaan päiviä, jolloin paikalla oli 20 lasta, joista osa oli alle kolmevuotiaita ja osa juuri 3 vuotta täyttäneitä, ja neljä aikuista. Haastateltava kuvaa näitä päiviä olleen viikoittain. Näinä päivinä ylitettiin asetuksessa määritelty suhdeluku, mutta koska osalla lapsista oli säännöllisiä vapaapäiviä, kuukausitasolla suhdeluvut täyttyivät. Viikoittaiset ylitykset tulkittiin päiväkodissa tilapäisiksi suhdeluvun ylityksiksi, jotka tutkimuksen aikaan voimassa ollut päivähoitolaki salli. Näinä päivinä toiminta koostui tavallista strukturoidummasta toiminnasta ja ulkoilua oli keskimääräistä enemmän, tai mikäli vakituista henkilökuntaa oli poissa paljon, se jätettiin kokonaan välistä. Aikuisen roolin koettiin muuttuvan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäjäksi.

Kuten lastentarhanopettaja kuvaa taulukon 1 esimerkissä 7 tavallista suurempien ryhmien ja lisääntyneen lapsimäärän aikuista kohti koettiin vaikuttavan myös siihen, missä tiloissa toimintaa koettiin voitavan mielekkäästi järjestää. Tilojen käyttöä porrastettiin pienryhmien ja ryhmien välillä, minkä raportoitiin lisäävän aikuisten välillä käytävien neuvottelujen määrää. Joidenkin lasten osalta tilojen käytön porrastamisesta aiheutuvan aikataulujen joustamattomuuden koettiin vaikeuttavan heille yksilöllisesti määriteltyjen tavoitteiden toteutumista. Kun seuraava ryhmä on tulossa käyttämään yhteistä eteistilaa, lastentarhanopettajan tavoitteeksi nousi yksilön tukemista useammin sen varmistaminen, että kaikki ovat ulkona riittävän lyhyessä ajassa. Tehostamistoiminta näyttikin tuottavan joissain tapauksissa varhaiskasvatustoiminnan luonteen muuttumista suuntaan, jossa lasten aloitteisiin vastaamiseen jäi vähemmän tilaa ja lapsilta odotettiin aiempaa enemmän mukautumista instituution määrittämiin rakenteisiin. Henkilökunnalle nämä päivät näyttäytyivät hektisinä ja raskaina.

Laadullisen analyysin pohjalta voidaan esittää, että lastentarhanopettajat kokivat poissaolojen lisääntymisen, tilojen vuorottelun vaatimuksen, lasten suuremman suhteellisen määrän ja aikuisten välisten neuvottelujen lisääntymisen myötä kaikkien lasten huomioimisen ja kohtaamisen vaikeutuneen. Työn monipuolistuneiden hallinnollisten piirteiden koettiin toisin sanoen olevan jännitteisessä suhteessa työn kasvatuksellisten tavoitteiden kanssa. Lastentarhanopettajien puheessa kuormittavuuden kokemus kytkeytyi siihen, ettei omaa työtä kyetty toteuttamaan niin hyvin kuin olisi haluttu. Koska lastentarhanopettajien kuormittavuuden kuvauksissa tehostamistoimilla oli merkittävä rooli, haluttiin tehostumista testata myös tilastollisesti. Missä määrin lastentarhanopettajien kuvaama toiminnan tehostaminen näkyy päiväkotien käyttöasteissa tapahtuneena muutoksena? Oliko tehostaminen yhteydessä sairauspoissaolojen määrään?

Käyttöasteen ja sairauspoissaolojen muutokset ja yhteys

Tehostamista tarkastellaan määrällisessä aineistossa käyttöasteen ja käyttöasteen muutoksen näkökulmasta. Käyttöasteen keskiarvo oli päiväkodeissa sekä ensimmäisenä että toisena tarkasteluvuotena 92.4. Kolmantena tarkasteluvuonna keskiarvo oli 93.6. Tarkempia tunnuslukuja esitellään taulukossa 2.

TAULUKKO 2 Käyttöasteet (%) vuosina 2012–2014

<i>VUOSI</i>	<i>KESKIARVO</i>	<i>KESKIHAJONTA</i>	<i>MEDIAANI</i>	<i>MINIMIARVO</i>	<i>MAKSIMIARVO</i>
2012	92.4	2.5	92.5	80.4	98.3
2013	92.4	2.5	92.6	83.8	98.7
2014	93.6	3.0	93.6	83.0	100.6

Yhden aikuisen vastuulla on keskimäärin ollut enemmän lapsia vuonna 2014 kuin vuosina 2012 ja 2013. Toistomittausten varianssianalyysin perusteella voitiin todeta, että muutos käyttöasteessa oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Parittaisissa vertailuissa voitiin vahvistaa, että kahden ensimmäisen vuoden välillä tilastollisesti merkitsevää eroa ei ollut. Kolmannen vuoden ero kumpaankin edelliseen vuoteen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Päiväkotien toiminta oli tarkastelun kohteena olevassa kunnassa tehostunut.

Sairauspoissaolojen suhteellisen osuuden keskiarvo oli tutkimuspäiväkodeissa vuonna 2012 4.3% palvelussuhdepäivistä. Vuonna 2013 sairauspoissaoloja oli keskimäärin 4.2% palvelussuhdepäivistä kun taas vuonna 2014 sairauspoissaolojen suhteellinen osuus oli 4.5%. Tarkempia tunnuslukuja esitellään taulukossa 3.

TAULUKKO 3 Henkilöstön sairauspoissaolojen prosentuaalinen osuus palvelussuhdepäivistä

<i>VUOSI</i>	<i>KESKIARVO</i>	<i>KESKIHAJONTA</i>	<i>MEDIAANI</i>	<i>MINIMIARVO</i>	<i>MAKSIMIARVO</i>
2012	4.3	1.1	4.2	2.2	8.5
2013	4.2	1.0	4.1	2.3	8.3

2014 4.5 1.5 4.4 1.7 8.7

Toistomittausten varianssianalyysin perusteella sairauspoissaolojen muutos oli tilastollisesti merkitsevä ($p = .009$). Parittaisten vertailujen perusteella vuosien 2012 ja 2013 välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Sen sijaan muutos sairauspoissaolojen määrässä, sairauspoissaolojen lisääntyminen, vuosien 2013 ja 2014 välillä oli tilastollisesti merkitsevä ($p = .013$).

Käyttöasteiden ja sairauspoissaolojen yhteyttä kuvaavia korrelaatiota esitellään taulukossa 4. Tilastollisesti merkitsevät yhteydet on tummennettu.

Käyttöasteella oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys sairauspoissaolojen määrään kolmantena tarkasteluvuotena ($p = .009$). Käyttöasteen muutosten ja sairauspoissaolojen välistä yhteyttä tarkasteltiin myös vertailemalla keskenään käyttöasteen muutoksen ja sairauspoissaolojen keskiarvoja. Keskiarvoja vertaamalla voitiin todeta, että käyttöasteen muutoksilla vuosien 2012 ja 2014 välillä ($KA = 1.22$, $KH = 3.04$) sekä sairauspoissaoloilla vuonna 2014 oli tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys ($r = .296$, $p = .010$).

Koska yhteyttä ei vuosien 2012 ja 2013 osalta löydetty, näyttikin siltä, että vuosien 2012 ja 2014 välillä oli saavutettu jonkinlainen käyttöasteen raja-arvo, jonka ylittämisen jälkeen sairauspoissaolojen määrä oli yhteydessä käyttöasteeseen. Siksi testattiin vielä erikseen niitä yksiköitä, jotka ylittivät käyttöasteen keskiarvon (92.4%) näiden vuosien osalta. Kaikkien vuosien osalta löydettiin tilastollisesti merkitsevä yhteys. Täten yhteys näyttikin olevan ei-lineaarinen. Onkin huomioitava, että Pearsonin korrelaatiokerroin löytää näitä ei-lineaarisia yhteyksiä heikosti (Metsämuuronen, 2010).

TAULUKKO 4 Käyttöasteiden ja sairauspoissaolojen yhteys

	<i>SAIRAUSSPOISSAOLOT 2012</i>	<i>SAIRAUSSPOISSAOLOT 2013</i>	<i>SAIRAUSSPOISSAOLOT 2014</i>	<i>SAIRAUSSPOISSAOLOJEN MUUTOS 2012-2014</i>
Käyttöaste 2012 N = 135	$r = .149$ $p = .084$	$r = .031$ $p = .084$	$r = -.056$ $p = .517$	$r = -.075^*$ $p = .042$
Käyttöaste 2013 N = 135		$r = .112$ $p = .195$	$r = .095$ $p = .271$	$r = .016$ $p = .857$
Käyttöaste 2014 N = 135			$r = .223^{**}$ $p = .009$	$r = .096$ $p = .270$

Korkea käyttö- aste 2012 N = 74	r = .262* p = .024	r = .223 p = .056	r = .296* p = .010	r = .079 p = .501
Korkea käyttö- aste 2013 N = 79		r = .225* p = .046	r = .078 p = .493	r = -.134 p = .240
Korkea käyttö- aste 2014 N = 94			r = .385** p = .000	r = .127 p = .222
Käyttöas- teen muutos 2012- 2014			r = .265** p = .002	r = .240** p = .005

Käyttöasteen muutokset saavuttivat tässä kunnassa kulminaatiopisteen vuonna 2014, kun käyttöaste kasvoi 1.2 prosenttiyksiköllä. Lasten määrässä tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että kolmen aikuisen ryhmässä olisi yksi yli kolmevuotias lapsi enemmän kolmena päivänä viikosta. Kun käyttöaste ylitti 92.4% yhteys sairauspoissaoloihin löytyi kaikkina tarkasteluvuosina. Ryhmätasolla käyttöaste 92.4% voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yhdessä kolmen aikuisen ryhmässä olisi päivittäin paikalla noin 20 yli kolmevuotiasta lasta, joista yksi olisi osapäiväinen.

Pohdinta: Tehostamistoimet vaativat huolellista arviointia

Kysyimme tutkimuksessamme, millaisista osatekijöistä lastentarhanopettajien työnkuormittavuuden kokemus koostuu. Keskityimme analyysissämme työnkuormittavuuden kokemusten ja tehostamistoimien välisiin yhteyksiin ja kirjoitimme auki näiden yhteyksien moninaisuutta ja jännitteisyyttä.

Tutkimuksemme osoittaa, että tehostamista on tapahtunut jo ennen asetusmuutosta ainakin tässä tarkastelun kohteena olevassa kunnassa. Lasten suhteellinen määrä päiväkodeissa ja lasten määrässä tapahtuneet muutokset ovat aineistossamme yhteydessä aikuisten sairauspoissaolojen määrään, vaikka yhteys ei näytäkään olevan lineaarinen.

Laadullisen tarkastelun tulokset peräänkuuluttavat tarvetta moninäkökulmaiselle keskustelulle tehostamispyrkimyksistä varhaiskasvatuksen kontekstissa. Laadullinen ana-

lyysimme avaa käyttöasteiden kasvun ja sairauspoissaolojen lisääntymisen välisten yhteyksien moniulotteisuutta. Lisääntyneiden poissaolojen vaikutukset voivat kumuloidua ja ulottua ryhmärajojen ulkopuolelle. Sairauspoissaolot eivät täten ainoastaan indikoineet kuormittavuutta vaan ne myös tuottivat sitä. Tämä näkyi aineistossamme muun muassa sijaisjärjestelyjen problematiikassa. Kokemus siitä, että tehostamistoimet ja henkilöstön sairauspoissaolot rajoittivat laadukkaan toiminnan järjestämistä, näkyi kuormittavuuden kuvauksissa.

Tutkimusasetelmamme sisältää seuraavia rajoitteita. Sairauspoissaoloja tarkasteltaessa on otettava huomioon, että niitä aiheuttavat kuormittumisen ja uupumisen lisäksi esimerkiksi kausiflunssat, tapaturmat ja krooniset sairaudet, joiden osuuden arvioiminen käytettävissämme olleella aineistolla on mahdotonta. Määrällinen aineistomme valotti meille päiväkotien vuosikohtaisia tilastoja. Päivä, viikko tai kuukausikohtainen tieto läsnä olevien aikuisten ja lasten määrästä ja erityisesti sen vaihtelusta olisi tarjonnut mahdollisuuksia yksityiskohtaisempiin analyysihin. Laadullisen aineiston osalta on otettava huomioon, että emme erikseen tiedustelleet lastentarhanopettajilta kuormittavuuden kokemuksista vaan poimimme kuormittavuuden kuvaukset laajemmista arjen työtä koskevista kertomuksista. Asian suora tiedustelu olisi voinut tuottaa ilmiöstä erilaisen kuvan. Tutkimuksemme löydöksiä ei voida suoraan yleistää koskemaan suomalaista varhaiskasvatusta. Tuloksemme viitoittavat jatkotutkimuksen tarpeita tuomalla esiin mahdollisia ja koettuja sairauspoissaoloihin, tehostamistoimiin ja kuormittavuuteen liittyviä yhteyksiä.

Olemme tässä tutkimuksessa keskittyneet lastentarhanopettajien näkökulmiin. Jatkossa olisi tärkeää pohtia myös muun henkilökunnan kokemuksia työnkuormittavuudesta ja sen yhteydestä tehostamistoimiin. Lisäksi myös lasten näkökulmilla tulisi olla merkitystä. Tutkimuksemme lastentarhanopettajat paikansivat tehostamistoimien sekä leikin mahdollistamisen ja lasten näkökulmien huomioon ottamisen välisiä jännitteitä. Näiltä osin tarkempi tarkastelu jää myöhempien tutkimusten tehtäväksi.

Löydöksemme tukevat monilta osin aiempia tutkimustuloksia. Aiempi tutkimus osoittaa, että liiallinen työkuormittavuus voi johtaa uupumiseen ja sairauspoissaoloihin (Bakker, Demerouti, & Verbeke, 2004; Bekker, Croon, & Bressers, 2005; Parkkinen, 2001). Myös aikuinen-lapsi suhdeluvun vaikutuksia arkitöimintaan kuvaavat tuloksemme olivat linjassa Vandell'n ja Wolfen (2000) havaintojen kanssa – suotuisa suhdeluku ei ollut riittävä ehto sille, että lastentarhanopettajat kokisivat toiminnan laadukkaaksi ja välttäisivät kuormittavuuden kokemuksen. On nähdäksemme oletettavaa, että henkilöstö, joka kokee voivansa toteuttaa työnsä laadukkaasti sekä kokee toimintansa merkitykselliseksi, myös

viihtyy työssään. Samalla tavoin aiemmissä tutkimuksissa on korostettu työn kuormittavuuden kokemuksen ja työhön sitoutuminen yhteyksiä (Schaufeli, Bakker, & Salanova, 2006).

Aikuinen-lapsi suhdeluvun merkitys varhaiskasvatustoiminnalle on havaittu kansainvälisessäkin tutkimuksessa. Esimerkiksi Howes, Smith & Galinsky (1995) ovat panneet merkille, että taaperoikäisten kohdalla lasten määrän vähentäminen suhteessa aikuisten määrään (kahdeksasta kuuteen lasta aikuista kohden) lisäsi henkilökunnan herkkyyttä viritettyä lasten viesteille ja vastata niihin kannustavasti. Lisäksi suurempi aikuisten suhteellinen osuus vähensi kielteistä käyttäytymisen ohjaamista ja negatiivista kontrollia. Lasten kohdalla se vähensi aggressiivisuutta, ahdistuneisuutta sekä hyperaktiivisuutta (Howes ym., 1995). Vastaavia tuloksia on saatu muun muassa tarkastelemalla strukturoituja leikitilanteita pienempien lasten kohdalla (De Schipper ym., 2006, ks. myös Vandell & Wolfe, 2000).

Tuloksemme eivät mahdollista sellaisen ryhmäkoon tai aikuinen-lapsi –suhdeluvun määrittämistä, joka takaisi toiminnan laadukkuuden tai sairauspoissaolojen vähenemisen. Tutkimusaineistomme ei myöskään anna meille mahdollisuutta tarkastella lapsiryhmän todellisen koon ja koostumuksen vaikutuksia sairauspoissaoloille, sillä käytössämme oli tieto painotetuista suhdeluista lasten todellisen lukumäärän sijaan. 100% käyttöaste voitiin aineiston keräämisen ajankohtana päivätasolla saavuttaa monilla erilaisilla yhdistelmillä: kolmella aikuisella ja 21 yli kolmevuotiaalla kokopäivälapsella, kahdella aikuisella ja 28 yli kolmevuotiaalla osapäivälapsella tai kahdella aikuisella ja kahdeksalla alle 3-vuotiaalla lapsella. Tuloksiamme ei näin ollen voida suoraan käyttää optimaalisen suhdeluvun määrittämiseen.

Tehostamistoimia perustellaan usein tuottavuuden lisäämispyrkimyksellä. Tuottavuuden lisääntyminen tarkoittaisi yhteiskunnallisen merkityksen kannalta riittävän laadukkaiden tuotosten – laadukkaiden varhaiskasvatuspäivien – lisääntymistä resurssien pysyessä samoina tai vähentyessä. Kansallisissa tarkasteluissa tämä ei kuitenkaan ole ollut tuottavuustarkastelun ydin, vaan on keskitytty esimerkiksi kuvaamaan kuntien välisiä eroja toiminnallisessa tehokkuudessa eli siinä, kuinka paljon yksi päiväkotipäivä missäkin kunnassa, laadukkuudesta riippumatta, maksaa (ks. Kangasharju & Aaltonen, 2006). Se, millaista varhaiskasvatusta järjestelmämme tuottaa, ei ole ollut tehokkuutta painottavien tuottavuustarkasteluiden keskiössä.

Tämä näyttää kuitenkin olevan muuttumassa – lapsiin ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen investoimisen puhetapa on juurtumassa myös suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstiin (ks. Paananen, 2017). Tulostavasti korostavana aikakautena tämä voi

houkuttaa erillisten määrällisten indikaattorien ja monitoroinnin käyttöönottoon. Laadukkuus taipuu kuitenkin heikosti indikaattoreiksi, koska se tulee aina määritellyksi paikallisen kontekstin kautta (Moss, Dahlberg, & Pence, 2000). Indikaattoreilla on tapana segmentoida käsite sellaiseen muotoon, joka kadottaa tämän paikallisuuden vaatimuksen (Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015; Paananen, 2017). Laadukas varhaiskasvatus ja sen tuottavuuden parantaminen vaatii aina paikallista arviointia ja mikrotasolla tehtäviä valintoja, jotka ovat mahdollisia ainoastaan, kun varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mahdollisuuksia ja tilaa tehdä asiantuntemukseensa perustuvia ryhmätason pedagogisia ratkaisuja.

Tarkoituksenamme ei ole kyseenalaistaa toiminnan tarkoituksenmukaista järjeistämistä. Yksinkertaisten tuloksellisuusmittareiden käytön ei kuitenkaan tulisi olla ainoa tapa tarkastella päiväkodin toimintaa ja tuottaa tietoa ohjauksen välineeksi. Kiteyttäen, meille ei pitäisi syntyä sellaista illuusiota, että pelkistetyt tuloksellisuusmittarit yksinään kertoisivat varhaiskasvatuksen tuottavuuden lisääntymisestä tai sen heikkenemisestä. Tuloksellisuusmittareilla on lisäksi aina myös ennakoimattomia vaikutuksia – mittarit eivät ainoastaan mittaa vaan myös osallistuvat sosiaalisten ja institutionaalisten todellisuuksien rakentumiseen (Ball, 2003).

Tuottavuuden tai tehostamisen parantaminen yksittäisiä indikaattoreita esiin nostamalla ei ole mahdollista. Toiminnan kehittämisen välineeksi tarvitaan mittaamista monipuolisia välineitä.

Kiitokset

Kiitämme käsikirjoitusta huolellisesti kommentoineita kollegoita ja arvioitsijoita heidän rakentavista huomioistaan.

Lähteet

Asetus lasten päivähoidosta 1973/239. Viitattu 2.6.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

De Schipper, E. J., Riksen-Walraven, J. & Geurts, S. A. E. (2006). Effects of Child–Caregiver Ratio on the Interactions Between Caregivers and Children in Child-Care Centers: An Experimental Study. *Child Development*, 77(4), 861–874.

Bakker, A. B., Demerouti, E., & Verbeke, W. (2004). Using the job demands-resources model to predict burnout and performance. *Human Resource Management*, 43(1), 83–104.

Paananen & Tammi *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti* — *JECER* 6(1) 2017, 43–60.
<http://jecer.org/fi>, <http://jecer.org>

- Ball, S. J. (2003). The teacher's soul and the terrors of performativity. *Journal of Education Policy*, 18(2), 215–228.
- Bekker, M. H., Croon, M. A., & Bressers, B. (2005). Childcare involvement, job characteristics, gender and work attitudes as predictors of emotional exhaustion and sickness absence. *Work & Stress*, 19(3), 221–237.
- Hakanen, J. J., Perhoniemi, R., & Bakker, A. B. (2014). Crossover of exhaustion between dentists and dental nurses. *Stress and Health*, 30(2), 110–121.
- Howes, C., Smith, E., & Galinsky, E. (1995). *The Florida Child Care Quality Improvement Study: Interim Report*. New York: Families and Work Institute.
- Johnson, B. R., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed Methods Research. A Research Paradigm Whose Time Has Come. *Educational Researcher*, 33(7), 13–26.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112–133.
- Kangasharju, A., & Aaltonen, J. (2006). *Kunnallisen päivähoidon yksikkökustannukset: miksi kunnat ovat niin erilaisia?* Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Launis, K., & Koli, A. (2005). Opettajien työhyvinvointi muutoksessa. *Työ ja ihminen*, 19(3), 350.
- Metsämuuronen, J. (2010). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp.
- Moss, P., Dahlberg, G., & Pence, A. (2000). Getting beyond the problem with quality. *European Early Childhood Education Research Journal*, 8(2), 103–115.
- Nislin, M., Sajaniemi, N., Suhonen, E., Sims, M., Hotulainen, R., Hyttinen, S., & Hirvonen, A. (2015). Work Demands and resources, Stress regulation and Quality of Pedagogical Work among professionals in Finnish Early Childhood Education Settings. *Journal of Early Childhood Education Research*. 4(1), 42–66.
- Paananen, M. (2017). *Imaginaries of Early Childhood Education: Societal Roles of Early Childhood Education in an Era of Accountability*. Helsinki Studies in Education 3. Helsinki: University of Helsinki, Faculty of Educational Sciences.
- Paananen, M., Kumpulainen, K., & Lipponen, L. (2015). Quality drift within a narrative of investment in early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23(5), 690–705.
- Parkkinen, P. (2001). *Työssä jaksaminen pitkällä aikavälillä*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Perhoniemi, R., & Hakanen, J. (2013). Työn imun ja ystävällisyyden siirtyminen työpareilla. *Psykologia*, 48(2), 88–101.
- Schaufeli, W. B., Bakker, A. B., & Salanova, M. (2006). The measurement of work engagement with a short questionnaire a cross-national study. *Educational and Psychological Measurement*, 66(4), 701–716.
- Schreier M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Slack-Smith, L. M., Read, A. W., Darby, J., & Stanley, F. J. (2006), Health of caregivers in child care. *Child: Care, Health and Development*, 32(1), 111–119.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Vandell, D. B., & Wolfe, B. (2000). *Child Care Quality: Does It Matter and Does It Need to Be Improved?* Washington, DC: Department of Health and Human Services.